

УДК 9.94

Marcin Lichota

Parafia Orszymowo w latach 1917–1961: Przyczynek do badań nad dziejami parafii

Марцін Ліхота

Парафія Оржимово у 1917–1961 роках: додатковий матеріал до дослідження історії парафії

Розглядається історія парафії Оржимово Плоцької єпархії в 1917–1961 роках. Аналізуються два джерела – протоколи передачі парафії парафіальною радою церковному адміністратору 1960 і 1961 років під час приймання церковного майна новим священником. На основі історичного екскурсу, який міститься у згаданих джерелах, а також на основі порівняльного аналізу документів з науковими дослідженнями польських істориків автор реконструює події, пов'язані з ремонтними роботами у храмі, майном та фінансовим станом парафії на момент написання протоколу. Характеризуються наявні церковні речі: літургійні посудини, хрести, картини, статуї, меблі, богослужбові та канцелярські книги, одяг священника, цінні речі. З'ясовується історія із церковними дзвонами, які забирали під час Першої і Другої світових воєн.

Ключові слова: Оржимово, католицька церква, парафія, єпархія Плоцьк, парафіальна рада, церковний адміністратор

Marcin Lichota

The Parish of Orszymowo between 1917 and 1961: additional material to study of the history of the parish

The history of the parish of the Orszymowo, of Plock's diocese, in period 1917–1961 is depicted. Two sources are analyzed – protocols of parish's transfer by parish's council to the church administrator in 1960–1961 during a takeover of the church property by the new priest. Based on historical data contained in these and based on comparative analysis of research documents of Polish historians, the author reconstructs events related to the repair work of the church and parish, property and financial situation of the parish at the time of writing the protocol. Existing church items: liturgical vessels, crosses, paintings, statues, furniture, liturgical and stationery books, priest's clothing, valuable goods are characterized. History of church's bells that were taken during the First and Second World Wars is investigated.

Keywords: Orszymowo, Catholic Church, parish, Diocese of Plock, parish's council, administrator of church

Położona w Diecezji Płockiej parafia Orszymowo może poszczycić się wielowiekową historią. Początki jej istnienia sięgają bowiem XIV wieku. Badaniem dziejów parafii zajmowali się dotychczas ks. M. Przedpełski [1, p. 85–63; 2, p. 80–86; 3, p. 118–129], ks. K. Ziemiecki, W. Jeznach [4] i A. Jeznach [5], a pośrednio również autor niniejszego artykułu [6, p. 73–84;

8]. Ks. Ksawery Ziemiecki był proboszczem parafii Orszymowo w latach 1961–1988. W 1966, z okazji 1000-lecia powstania państwa polskiego przygotował on zarys dziejów parafii, który w formie kazania został przedstawiony wiernym. Praca ta nigdy jednak nie ukazała się drukiem. Ponadto warto wspomnieć o kilku pomniejszych publikacjach, zamieszczonych na łamach biuletynu parafialnego «U Floriana» [9].

Mimo stosunkowo dużego zainteresowania historyków, parafia nie doczekała się monografii naukowej wyczerpującej w pełni temat jej dziejów. Dotychczasowe publikacje z reguły nie wychodziły dalej niż rok 1917 i przeważnie stanowiły jedynie pewien zarys problematyki. Wielka wojna lat 1914–1918, a w szczególności rok 1915 pozostawił po sobie wiele zniszczeń na terenie parafii. Większość z wsi wchodzących wówczas w jej skład zostało częściowo lub całkowicie zniszczonych [4, s. 57–61]. Opis tych wydarzeń zachował się na kartach kroniki parafialnej, prowadzonej przez księdza Marcelego Przedpeńskiego, który – jak stwierdził A. Jeznach – «nie poprzestawał na suchych urzędowych wpisach. Kronika spod jego pióra to raczej pamiętnik historyczny, pisany z werwą, emocjonalnie, chwilami stylem pełnym ekspresji. (...) Do tego ks. Przedpeński pozostawił spory zbiór fotografii obrazujących zniszczenia wojenne» [5, p. 32].

W maju 1917 roku administratorem w parafii Orszymowo zostaje ks. Jan Błaszczak, a bogata w relacje kronika parafialna urywa się. Być może to leży u podstaw decyzji W. Jeznacha o zakończeniu opisu dziejów parafii właśnie na roku 1917, który to rok stał się w pewnym sensie granicą, za którą rzadko kto się zapęcza z badaniami. Niejako odstępstwo od tej reguły stanowią badania autora niniejszego artykułu, wykraczające daleko poza rok 1917. Poświęcone są one jednak ks. Ksaweremu Ziemieckiemu, a w szczególności jego życiu i działalności w latach 1961–1988, kiedy to był proboszczem w Orszymowie. Dzieje parafii są tu więc rozważane wyłącznie przez pryzmat biografii tego kapłana.

Taki stan badań doprowadził do powstania blisko 45-letniego okresu w historii parafii, któremu poświęcono dotychczas stosunkowo niewiele uwagi. Niniejszy artykuł jest próbą wstępnego zarysowania dziejów parafii od 1917 roku przyjmując za górną granicę maj 1961 roku. Przyjęcie górnej granicy na maju 1961 podyktowane jest faktem, że wydarzenia późniejsze, jak już wyżej wspomniano, zostały opisane w innym miejscu. Tekst ten

5. Внутрішня організація церкви в XVIII – XX ст.

stanowi przyczynek do szerszych badań nad niecieszącym się dotychczas dużym zainteresowaniem okresem 1917–1961.

Podstawę źródłową niniejszych rozważań stanowią będą dwa dokumenty, a dokładniej dwa Protokoły Tradycyjne Zdawczo-Odbiorcze z lat 1960 [10] i 1961 [11], które spisywano przy okazji zmiany na stanowisku proboszcza czy administratora parafii. Pierwszy z tych dokumentów, Protokół ks. Jana Błaszczaka, omawia pobieżnie prace, przeprowadzone w parafii, stan majątkowy w momencie przygotowywania protokołu oraz powinności parafii względem ustępującego proboszcza. Protokół spisano odręcznie na 11 stronach, pismem mało starannym, ale dającym się odczytać bez większych trudności. Rozpoczyna się zwyczajową formułą i wypisaniem świadków, wobec których przedstawia się protokół. Członkami Rady Parafialnej, obecnymi przy przekazaniu parafii w ręce administratora byli: Władysława Fabisiak i Józefa Wojtczak z Murkowa oraz Stanisława Błaszczak z Dzierżanowa. Obecny był również dziekan dekanatu wyszogrodzkiego ks. Antoni Głowacki. Dokument opatrzony jest stosownymi pieczęciami oraz podpisami ustępującego proboszcza, przejmującego parafię administratora, członków rady parafialnej, dziekana. Protokół z maja 1961 r. jest dwustronicowym maszynopisem. Zawiera drobną uwagę dopisaną odręcznie. Ten dokument również opatrzony został stosownymi wstępem, podpisami i pieczęciami. Sygnowali go ci sami świadkowie z rady parafialnej oraz dziekan ks. Głowacki. Przekazującym parafię był wówczas ks. Kazimierz Pawłowski, a odbierającym ks. Ksawery Ziemiecki.

Niezwykle istotną rolę w każdej parafii spełniają posługujący w niej duchowni. Nie sposób jest więc nie zacząć od kapłanów pracujących wówczas w Orszymowie, szczególnie, że niniejszy artykuł opierać się będzie o dokumenty przez nich spisane. Parafia Orszymowo znajduje się w tej specyficznej sytuacji, że praktycznie cały przyjęty ramami tego artykułu okres między 1917 a 1961 rokiem przypada na posługę jednego proboszcza. Stąd też spisany przez tego kapłana protokół daje badaczowi wstępny pogląd na wydarzenia już od roku 1917. W tym miejscu należy sprostować kilka niedomówień i błędów, jakie pojawiły się w publikacji W. Jeznacha dotyczącej dziejów parafii. Autor zamieszcza tam listę proboszczów, komendarzy i wikariuszy, wykraczającą dalece poza przyjęte ramy pracy, wymieniając duchownych posługujących w parafii

Orszymowo aż do roku 2004 [4, s. 21–22]. Stąd też nie sposób jest się do tych ustaleń nie odnieść. Analiza całej listy nie stanowi przedmiotu niniejszego artykułu. Należy jednak sprostować dane, dotyczące interesujących nas XX-wiecznych kapłanów. Według wspomnianego spisu ks. Marceli Przedpełski był proboszczem parafii w latach 1902–1917. Sam ks. Przedpełski w cyklu artykułów na temat parafii, kończąc listę proboszczów i wikariuszy, wymienia siebie jako «Zastępcę-Wikariusza ostatnich dwóch proboszczów komendarzy». Według tego spisu wspomnianymi proboszczami-komendarzami byli: w latach 1902–1909 ks. Piotr Borniński, prałat katedry Płockiej i prałat domowy Jego Świątobliwości Piusa X oraz od 1909 r. do chwili publikacji tekstu artykułu ks. Adolf Szelażek, kanonik katedry Płockiej, prałat domowy Jego Świątobliwości Piusa X, regens Seminarjum Płockiego, późniejszy biskup pomocniczy płocki, a od 1926 r. biskup diecezjalny łucki. Trudno posądzać księdza Przedpełskiego o to, że nie wiedział, jaką dokładnie funkcję w parafii pełnił. Fakt jednak, że proboszczem nie był, potwierdza nie tylko jego relacja, ale również biogram tego duchownego, określając go «administratorem parafii Orszymowo» [11, s. 130]. Biogram ten jest o tyle wiarygodny, że oparty o akta personalne duchownego. Wspomnianego ks. Marcelego Przedpełskiego zastąpił w Orszymowie w 1917 r. ks. Jan Błaszczak, który interesuje nas szczególnie. Spis W. Jeznacha sugeruje, że był on proboszczem do 1960 r. Należy tu jednak sprecyzować tę informację. Nominację proboszczowską ks. Błaszczak otrzymał w 1919 r. Dwa pierwsze lata pełnił on funkcję administratora parafii. Ksiądz Błaszczak spędził w Orszymowie 43 lata. W 38 roku swojej posługi w Orszymowie, tj. w 1955 r. obchodził złoty jubileusz kapłaństwa. Z tej okazji biskup T. Zakrzewski mianował go kanonikiem honorowym kolegiaty pułtuskiej. W czasie swej wieloletniej pracy w Orszymowie ks. Błaszczak spełniał obowiązki vice-dziekana, przejściowo w 1945 r. dziekana dekanatu wyszogrodzkiego. W 1960 r. wiekowego już wówczas duchownego zaczęły nękać poważne kłopoty zdrowotne. W tych okolicznościach wystąpił on do biskupa Zakrzewskiego o zwolnienie z obowiązków proboszcza. Ks. Błaszczak przeszedł na emeryturę z dniem 1 grudnia 1960 r. Wówczas to spisany został protokół będący przedmiotem analizy niniejszego artykułu. Według spisu proboszczów W. Jeznacha od 1960 r., a więc po ustąpieniu ks. Błaszczaka, probostwo orszymowskie miałyby objąć ks. Ksawery Ziemiecki. Jest to

5. Внутрішня організація церкви в XVIII – XX ст.

zasadniczy błąd. Wspomniany bowiem kapłan pracę w Orszymowie rozpoczął w maju 1961 r. Wprawdzie rozmowy z biskupem na temat objęcia Orszymowa trwały już od grudnia 1960 r., ks. Ziemiecki parafię miał objąć nie wcześniej niż na wiosnę następnego roku [12]. W tym czasie, tj. od 1 grudnia 1960 r. do 30 kwietnia 1961 r. parafią Orszymowo oficjalnie zarządzał administrator, którym został ks. Kazimierz Pawłowski, dotychczasowy (od 1957 r.) wikariusz parafii. Tego duchownego wspomniany spis W. Jeznacha wcale nie wymienia, co, mimo krótkiego okresu sprawowania funkcji, stanowi istotne przeoczenie.

Ks. Kazimierz Pawłowski jest autorem drugiego z analizowanych w niniejszym tekście dokumentów. Ponieważ jednak – jak sam duchowny stwierdza – w parafii «w tym krótkim czasie specjalne zmiany nie nastąpiły» [10, s. 1], protokół ten nie odgrywa tak istotnej roli, jak spisany pół roku wcześniej dokument ks. Błaszczaka. Poza kapłanami w parafii istniał w omawianym okresie dom Zgromadzenia Sióstr Służek NMP Niepokalanej. W latach pięćdziesiątych w Orszymowie pracowały trzy siostry. Wykonywały różne zadania. Od pomocy na plebanii do nauki religii. Ponieważ jednak w stanowiących przedmiot analiz dokumentach nie wspomina się o działalności, czy bodaj o dacie sprowadzenia sióstr do Orszymowa, nie będę szerzej omawiać tego zagadnienia. Warto jedynie wspomnieć, że w 2015 r. ukazały się na łamach biuletynu parafialnego wspomnienia jednej z mieszkanek Orszymowa, dotyczące właśnie sióstr służek [13, p. 2–3].

Sercem każdej parafii jest kościół. Świątynię orszymowską, w stanie jaki znamy dziś, budowano przez lata. W pierwszej połowie XIX wieku, w miejsce starego zniszczonego kościoła wystawiono staraniem ks. P. Strzegowskiego nowy murowany. Kolejni kapłani pracujący w Orszymowie upiększali i rozbudowywali przez lata ten kościół. Ostatni z nich, ks. Przedpeński odrestaurował i powiększył świątynię, dobudowując dwie boczne kaplice i część wielkoołtarzową, dzięki czemu kościół zyskał kształt krzyża [1, p. 58–60; 5, p. 13–17]. Rozległe zniszczenia na terenie parafii, jakie przyniosła I wojna światowa, a w szczególności rok 1915 [3, p. 128–129; 4, s. 51–61; 5, p. 31–35], szczęśliwie ominęły świątynię. Książka Przedpeński wspomina jedynie o spaleniu i zniszczeniu wielu aparatów i utensylii kościelnych, które wcześniej z kościoła wywieziono – o ironio – w obawie przed ich zniszczeniem [3, p. 129].

W tych okolicznościach, w 1917 r. administrowanie parafią rozpoczął ks. Jan Błaszczak. W protokole jego autorstwa stosunkowo najwięcej miejsca poświęcono właśnie kościołowi i pracom w nim przeprowadzonym. Niestety jednak pierwsze prace remontowe, jakie opisano, pochodzą dopiero z roku 1938, czyli w ponad dwadzieścia lat po objęciu parafii przez ks. Błaszczaka. Z wcześniejszych wydarzeń odnotowano w protokole tylko fakt zakupienia w 1919 r. nowych organów. Poprzednie, co podkreślono, «zabrali Niemcy w pierwszą wojnę światową» [9, s. 3]. Ponadto prowadzono prace w zabudowaniach plebańskich, które zostaną omówione w dalszej części niniejszego artykułu.

Wracając do kościoła, strona internetowa parafii podaje, że w 1926 r. przeprowadzono w kościele remont [14]. Protokół ks. Błaszczaka nie uwzględnia jednak tego faktu. Co oczywiście nie przesądza, że taki remont nie miał miejsca, gdyż dokument ten jest dość ogólnikowy i może zawierać pewne braki. Jeśli natomiast chodzi o prace z końca lat trzydziestych, które opisuje protokół, to dotyczą one wymiany posadzek. W tym celu sprowadzono płytki z fabryki wyrobów ceramicznych ze Lwowa. W sumie podwyższono wówczas podłogę w świątyni o 33 centymetry, przez co wewnątrz kościół obniżył się. Dzięki tym pracom podniesiono podłogę tak, że zniknęły wewnątrz trzy stopnie. Jeden stopień, który znajdował się o jakieś 3 metry od krated przy wielkim ołtarzu i dwa stopnie przy wejściu do kościoła. Miało to znaczenie o tyle, że – jak podkreśla w protokole ks. Błaszczak – przez te stopnie «zwłaszcza na procesji ludzie się przewracali» [9, s. 1–2].

Oprócz tego, jak dalej wspomina relacja, jeszcze przed wojną przy głównym wejściu zostały zamontowane nowe drzwi częściowo przeszklone. Pozwoliło to na nie zamykanie głównych drzwi przez cały dzień, umożliwiając wiernym w ten sposób modlitwę w kruchcie w dowolnym momencie w ciągu dnia. Daty zamontowania tych drzwi duchowny nie podaje, ale z kontekstu wynika, że dokonano tego przy okazji wymiany podłóg [9, s. 2]. Podkreślenie jednak faktu ich zamontowania może sugerować, że taka była potrzeba duszpasterska, aby kościół otwarty był dla modlących się również poza godzinami sprawowania nabożeństw.

Lata 1939–1945 to kolejny tragiczny czas w dziejach narodu polskiego. Również i tym razem wojna światowa oszczędziła kościół orszymowski. Analizowany protokół nie poświęca jednak tej sprawie wiele uwagi. Krótki

5. Внутрішня організація церкви в XVIII – XX ст.

zapis stwierdza jednak, że «Dzwony: raz zabrali Rosjanie, Drugi raz Niemcy» [10, s. 3]. Nie jest do końca jasne, kiedy dokładnie to miało miejsce. Wiadomo, że w czasie działań wojennych, 30 czerwca 1915 nadszedł rozkaz oddania Rosjanom dzwonów na przetopienie. Jednak – jak podkreśla W. Jeznach – w sierpniu zostały one ponownie zawieszono na swoim miejscu, gdyż Rosjanie nie zdążyli ich wywieźć [4, s. 56]. Kiedy więc dokładnie doszło do zabrania dzwonów, o których wspomina ks. Błaszczak, nie jest jasne. Nie jest również jasny zapis, dotyczący zakupu w 1948 r. nowego dzwonu [9, s. 3]. W. Jeznach wspomina o zakupie dzwonu w 1922, jest to kolejna, po spisie kapłanów, z relacji, wykraczająca poza ramy czasowe, które wstępnie przyjął on w swojej publikacji [4, s. 17]. Trochę światła na te sprawy rzuca o wiele późniejsza, bo pochodząca z 1963 r. notatka ks. Ziemieckiego, który w swoim dzienniku odnotował «Przyjechał «dzwoniarz» z Węgrowa, Kruszewski. Omówiłem z nim dokładnie i szczegółowo, ale niezobowiązująco ceny, terminy, materiały dzwonowe. Mamy tylko jeden dzwon ocalały z ostatniej wojny – ludzie go ukryli na cmentarzu grzebalnym i podobno wystawili mu krzyż na symulowanym grobie z napisem «Jan Dzwonkowski». Dzwon rzeczywiście ma na imię «Jan», fundowany staraniem x. Jana Błaszczaka kosztem parafian na szereg lat przed wojną...» [15, s. 1084]. Relacja ta, choć nie potwierdzona w części dotyczącej ukrycia dzwonu, wyraźnie sugeruje, że dzwon zakupiono przed wojną, a nie jak zapisano w protokole w 1948 r. Sugeruje również, że w ostatniej wojnie tj. z lat 1939–1945 jakieś dzwony zostały zabrane, gdyż przed wojną w kościele były co najmniej dwa duże dzwony [4, s. 17].

O remontach i zmianach, jakie zaszły po zakończeniu II wojny światowej, która – jak już wspomniano – kościół orszymowski oszczędziła, w protokole jest stosunkowo wiele informacji. W 1954 roku w kościele sprawiono dwa nowe ołtarze. Stały one w kaplicach bocznych zastępując stare, prowizoryczne. Ołtarze wykonała – jak zaznacza ks. Błaszczak w Protokole zdawczo-odbiorczym z 21 grudnia 1960 r. – «znana firma z Poznania» [9, s. 2]. Przy okazji dokonano malowania kościoła, którego jednak protokół nie wspomina. Potwierdzają to natomiast zapisy w Katalogach Duchowieństwa Diecezji Płockiej oraz treść listu, jaki biskup Zakrzewski przesłał ks. Błaszczakowi z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa. «Ubiegłe bowiem półwiecze gorliwej pracy kapłańskiej było długim szeregiem łask Bożych, dobrze zużytych dla chwały Bożej i pożytku diecezji płockiej, a 38-letnia praca duszpasterska w

jednej parafii orszymowskiej nie umniejszyła ducha, czego pięknym dowodem jest w ostatnim czasie przeprowadzone odmalowanie kościoła i sprawienie dwóch ołtarzy» [16, p. 29].

W cztery lata po wykonaniu nowych ołtarzy, w 1958 r. dokonano kolejnego, o wiele ważniejszego malowania. Wykonano wówczas malowidła naścienne w całej świątyni, które zdobią ją po dziś dzień. Pracami tymi zajmowali się bracia Drapiewscy Leon i Władysław. Drugi z braci uczestniczył w pracach remontowych w katedrze plockiej po II wojnie światowej [17, p. 29–38]. Pod nadzorem Leona Drapiewskiego wymalowano obrazy w bocznych ołtarzach oraz na suficie i ścianach kościoła. Władysław natomiast wykonał plan malarski. Dopełnieniem prac upiększających w świątyni pod koniec lat pięćdziesiątych było odnowienie ołtarza wielkiego, którego dokonała córka Leona Drapiewskiego. Tego samego roku wykonano również elektryfikację całego kościoła. Prace te przeprowadził Zygmunt Jaworski z Zielonki według projektu technicznego instalacji elektrycznej, zrobionego przez inżyniera Gałkowskiego z Warszawy [9, s. 2, 6].

Z drobnych zmian jakie zaszły w kościele w tym czasie, a o jakich wspomina protokół jest przeniesienie chrzcielnicy do bocznej kaplicy po stronie ewangelii, gdzie zawieszono na ścianie szafkę na naczynia chrzcielne i oleje święte. Były to ostatnie prace, jakie przeprowadzał ks. Błaszczak w orszymowskim kościele.

Stosunkowo niewiele dowiadujemy się z protokołu na temat cmentarza. Wiadomo jedynie, że na przykościelnym cmentarzu ustawiona była figurka Matki Boskiej Łaskawej. Na froncie przed kościołem, tuż przy wejściu ustawiona natomiast była figura Pana Jezusa. Ten cmentarz wówczas już był nieużywany. Zmarłych grzebano bowiem na nowym, powstałym w 1837 r. cmentarzu, oddalonym nieco od kościoła.

Wśród innych zabudowań parafialnych, jakie zostały opisane w protokole, należy wspomnieć murowaną plebanię. Pobudowana, choć nie wykończona, jeszcze przez ks. Przedpeńskiego w 1913 r. Jej prace wykończeniowe przeprowadził ks. Błaszczak już po wojnie w 1919 r. W 1959 r., na krótko przed odejściem na emeryturę wiekowego już wówczas proboszcza orszymowskiego, plebania została zelektryfikowana. Do innych zabudowań plebańskich należał dom parafialny oraz tzw. organistówka. Pierwszy z tych budynków pobudował ks. Przedpeński w 1909. Protokół

5. Внутрішня організація церкви в XVIII – XX ст.

ks. Błaszczaka nie wspomina jednak, aby go kiedykolwiek remontowano. Podaje natomiast, że w domu parafialnym przeprowadzono elektryfikację w tym samym czasie, kiedy dokonywano jej na plebanii i w organistówce. Ten ostatni budynek, zamieszkiwany przez organistę i kościelnego, został postawiony w 1928 r., na miejsce starego, zrujnowanego budynku [9, s. 10]. Protokół wspomina również o budowie nowych budynków gospodarczych dla organisty i kościelnego w 1929 r. i plebanii w 1922 r. Plebańskie zabudowania gospodarcze były bowiem zrujnowane i zbyt – co podkreślono w protokole – oddalone od plebanii [9, s. 9]. Wśród innych, drobniejszych zmian wskazuje się założenie nowego ogrodu owocowego w 1930 r. i alei świerkowej od strony ogrodu w 1933 r.

Całości protokołu dopełnia, raczej chaotycznie przygotowany spis wyposażenia kościoła i kancelarii parafialnej. Jest to oczywiście stan na dzień spisania protokołu. Wyszczególnia się tu następujące grupy przedmiotów: naczynia liturgiczne, krzyże, obrazy, figury, meble, szaty liturgiczne i bielizna. Podobnie rozpisany został spis ksiąg liturgicznych, a także ksiąg kancelaryjnych. Nie sposób jest podać tu pełen spis, sporządzony przez ustępującego proboszcza. Z pewnością do ciekawszych należy spis tych rzeczy, które określono jako «cenne». Ks. Błaszczak wymienia tu dwa sznury koralu na obrazie Matki Boskiej Różańcowej, jeden ze złotym dukatem. Poza tym dwa inne wota [9, s. 6].

Ponadto protokół zawiera ważne informacje, dotyczące przekazanych przez parafię Orszymowo do Muzeum Diecezjalnego i Archiwum Diecezjalnego rzeczy o znaczeniu historycznym. Jak zapisał ks. Błaszczak 14 maja 1929 r. Komisja Konserwatorska w osobach księży A. Dmochowskiego i W. Turowskiego zabrała do Muzeum Diecezjalnego w Płocku rzeczy, uznane za niezdatne do użytku. W tamtym czasie, a ściślej od 1926 r. systematycznie przeprowadzano na terenie diecezji płockiej inwentaryzację zabytków kościelnych, która ukazała, że wiele cennych zabytków niszczyje w parafiach [18, s. 7]. Wśród zabranych wówczas do muzeum przedmiotów było: 30 ornatów, baldachim, kielich srebrny połączony oraz dwa zniszczone obrazy. Pierwszy z nich to obraz św. Stanisława Biskupa Męczennika, drugi natomiast przedstawiał św. Franciszka Salezego [9, s. 8]. Najprawdopodobniej obraz św. Stanisława BM to dzieło pędzla Mielnickiego. Zdobił on ołtarz boczny po stronie lekcji od drugiej połowy XIX w. do chwili dobudowania kaplic bocznych przez ks. Przedpełskiego [1, p. 59]. W dwa lata później, w 1931 r.

ówczesny dyrektor archiwum diecezjalnego zabrał do archiwum część starych metryk parafialnych z XVII – XIX wieków.

W swej końcowej części protokół spisany ręką księdza Jana Błaszczaka zawiera informacje o zbiorach w 1960 r. i powinnościach parafii względem ustępującego proboszcza.

Z omawianego dokumentu nie wynika wprost, w jakim stanie był kościół i zabudowania parafialne w chwili odejścia ks. Jana Błaszczaka na emeryturę. Możemy jedynie przypuszczać, że przy okazji elektryfikacji i prac w drugiej połowie lat pięćdziesiątych mogły zostać przeprowadzone jakieś drobne remonty. Nie ma jednak na to dowodu w protokole z 1960 r., a późniejsze relacje świadczą raczej, że takich prac nie było. Z protokołu ks. Pawłowskiego, który przekazywał parafię nowemu proboszczowi, dowiadujemy się, że przygotowywano się do remontu w 1961 r. W dokumencie tym czytamy bowiem, że «w przygotowaniach koniecznych remontów budynków parafialnych, przywieziono 200 sztuk sosen na łaty pod dach obory oraz trzy metry cementu na wyremontowanie schodów Domu Katolickiego» [10, s. 1–2]. Nie ma tu jednak mowy o parafialnej świątyni. Więcej światła na tę kwestię rzuca natomiast relacja ks. Ziemieckiego, który objął probostwo orszymowskie w maju 1961 r. W swym dzienniku duchowny zamieścił opis, z którego wynika niezbicie, że stan zabudowań był fatalny [6, s. 76; 7, s. 41–43].

Jak już zaznaczono na wstępie, lata 1917–1961 wymagają dogłębnych badań historycznych. Niniejszy tekst miał na celu zasygnalizowanie pewnych problemów i zagadnień, które wymagają weryfikacji. Pozostaje mieć nadzieję, że stanie się on wstępem do podjęcia w przyszłości szerszych badań nad dziejami parafii Orszymowo.

1. Przedpełski M. Opis Kościoła i Parafji Orszymowo / M. Przedpełski // Miesięcznik Pasterski Płocki. — 1916. — № 2. — S. 58–63.
2. Przedpełski M. Opis Kościoła i Parafji Orszymowo / M. Przedpełski // Miesięcznik Pasterski Płocki. — 1916. — № 3. — S. 80–86.
3. Przedpełski M. Opis Kościoła i Parafji Orszymowo / M. Przedpełski // Miesięcznik Pasterski Płocki. — 1916. — № 4. — S. 118–129.
4. Jeznach W. Parafia Orszymowo w Gminie Mała Wieś: Zarys Dziejów do 1918 roku / W. Jeznach. — Świątce–Orszymowo–Mała Wieś, 2005. — 99 s.
5. Jeznach A. Orszymowo 1915. Wojna widziana oczami proboszcza / A. Jeznach // Nasze Korzenie. — 2012. — № 2. — S. 31–35.

5. Внутрішня організація церкви в XVIII – XX ст.

6. Lichota M. Ksiądz kanonik Ksawery Ziemiecki i Orszymowo / M. Lichota // Zasłużone osoby i rody z gminy Mała Wieś / red. M. Korwin-Szymanowski. — Warszawa, 2015. — S. 73–84.
7. Lichota M. Ks. kan. Ksawery Ziemiecki (1912–2002) — Proboszcz parafii Orszymowo (1961–1988) / M. Lichota. Siedlce. — Monografia w trakcie procesu wydawniczego, podawane w niniejszym artykule numery stron odnoszą się do komputeropisu. Po wydaniu mogą ulec zmianie.
8. Na łamach parafialnego periodyku ukazują się teksty dotyczące historii parafii i nie tylko. Często również znaleźć można wywiady i wspomnienia starszych mieszkańców parafii. Wszystkie numery dostępne są na stronie internetowej parafii: U Floriana [Źródło elektroniczne]. — Dostęp: <http://parafia-orszymowo.webd.pl/index.php/u-floriana>.
9. Akta Parafii Orszymowo. Protokół zdawczo-odbiorczy parafii Orszymowo // Archiwum Kurii Diecezjalnej Płockiej (dalej – AKDP). — 21 grudnia 1960 r.
10. Akta Parafii Orszymowo. Protokół zdawczo-odbiorczy parafii Orszymowo // AKDP. — 1 maja 1961 r.
11. Wierzbicki S. Byli naszymi duszpasterzami. Kapłani Kościoła Płockiego zmarli w latach 1901–2005 / S. Wierzbicki. — Płock, 2005. — 312 s.
12. Patrz: Podrozdział o nominacji i objęciu parafii: w Lichota M. Ks. kan. Ksawery Ziemiecki (1912–2002) — Proboszcz parafii Orszymowo (1961–1988) / M. Lichota. — Siedlce.
13. Siostry Służki Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej we wspomnieniach pani Joanny Szajewskiej z Orszymowa // U Floriana. — 2015. — № 4. — S. 2–3.
14. Kościół Parafialny [Źródło elektroniczne]. — Dostęp: <http://parafia-orszymowo.webd.pl/index.php/kocio-parafialnyn>.
15. Muzeum Diecezjalne w Płocku. Dziennik x. Ksawerego Ziemieckiego. — Tom. XI.
16. Grzybowski M. M. Duchowieństwo Diecezji Płockiej. Wiek XX / M. M. Grzybowski. — Płock, 2007. — T. I, cz. 1. — S. 29.
17. Kowalski W. J. Płocka katedra i jej polichromia / W. J. Kowalski // Notatki Płockie. — 2001. — № 46/3 (188). — S. 29–38.
18. Grabowski L. Muzeum Diecezjalne w Płocku: Informator / L. Grabowski. — Płock, 1972.